

Myslet do hloubky chce odvahu

Předseda správní rady Nadace RSJ Anton Tyutin o intelektově nadaných dětech a celospolečenském významu jejich podpory

JITKA POLANSKÁ

Před dvaceti lety se jako mladý vědec-matematik vypravil z Uralu do Prahy, aby si zde vyměnil zkušenosti se svým českým kolegou. Oproti původnímu plánu Anton Tyutin v Česku nakonec zůstal, vědu odložil, věnuje se byznysu a v rámci Nadace RSJ také podpoře intelektově nadaných dětí.

LN Proč se vaše nadace začala postupně orientovat více na děti školou povinné než na univerzitní prostředí?

Dříve jsme mimo jiné podporovali matematické olympiády, tudíž i děti školního věku. Ovšem pak jsme si uvědomili, že pro rozvoj intelektového nadání nestačí pouze intelektové podněty, například soutěže. Ty jsem ostatně jako dítě neměl moc rád, nejsem soutěživý typ. Došlo mi, že intelektově nadané děti mohou být ve svém okolí přehlíženy, nerozpoznané a že to není okrajová věc. Jsou sice pokladem pro společnost, ale je to poklad zatím skrytý a z velké části nevyužitý...

Zatím není mnoho učitelů, kteří by těmto dětem opravdu porozuměli a dokázali jim pomoci rozvíjet se jako harmonické osobnosti. Jejich výjimečnost s sebou nese nevyvážený vývoj. Ostatně dá se to ukázat na různých známých příkladech takzvaných wunderkinder, zázračných dětí. V něčem excelovaly, v jiných věcech zaostávaly a mnohé provázely pocit osamění, nepochopení.

Výjimečné děti mívají různá trápení, se kterými se třeba ani nikomu nesvěří. Pochopil jsem, že jim musíme pomoci hledat rovnováhu, celistvost. To je to, co potřebují, aby se mohli naplno projevit i jejich talent. Proto také nadace začala hodně mluvit o wellbeingu ve školách.

LN Podobným rozšiřováním obzorů prochází i česká společnost. Dříve školy sice nabízely matematickou nebo jazykovou specializaci, ale nadání se nevnímalo v kontextu celé osobnosti člověka. Tím, jak se nadané děti cítí, se nikdo moc nezabýval...

Nadání je jakýsi osud, něco, co člověku bylo naloženo, musí to nést. Můj otec byl, myslím, velmi nadaný člověk a zároveň velmi empatický, i když rázný a neústupný, až tvrdohlavý. Vždy se ale upřímně snažil lidi pochopit, být spravedlivý a soudit až po pečlivém zvážení. Měl pět bratrů a jako nejstarší mezi nimi často sjednával mír. Pamatuji si, že mi říkal, že už od dětství se ve svém prostředí cítil trochu jako cizí. Byl z prosté rodiny zemědělců, on a většina sourozenců nakonec vystudovala univerzitu, ale byla to první generace v té rodině a tatínek prošlapával cestu. Ovšem je třeba říct, že pocit jinakosti a vylčení každého člověka zpracovává jinak: někdo to bere sportovně, jiného to naopak může velmi trápit. Nelze spolehat na to, že člověk zatne zuby a vydrží.

LN Ví se, co přesně lidem pomáhá rozkrýt a naplnit jejich talent?

To mě vždy velmi zajímalo: za jakých podmínek velcí mistři ve svém oboru dosahují špičkových výsledků a jaké mentální či organizační techniky jim to umožňují. Co vlastně dělá práci nebo nějaký proces efektivní? Věřím – možná poněkud naivně – že se obecně high performance skills, tedy schopnosti podat skvělý výkon, dají cílevědomě a metodicky naučit. Tento zájem jsem možná převzal od rodičů. Můj otec byl inženýr a i na tak rutinní věci, jako je mytí podlahy, se díval z hlediska technologie a snažil se je uspořá-

Dobrá rada. Maminka mě vždy nabádala, abych si nevytvářel své vzory podle průměru, říká vystudovaný matematik Anton Tyutin.

FOTO MAFRA - PETR KOZLÍK

dat co neefektivněji. Je pravda, že na jiné lidi možná působil trochu podivínsky. Rekl bych, že to je něco, co se běžně děje nadaným lidem – ostatní je vnímají jako divné.

LN Ač zaměstnavatelé tvrdí, že chtějí talentované a kreativní zaměstnance, často pak při výběru hraje roli konformita a velmi nadaní lidé jsou nekonformní. Mnoho z nich pak nenachází práci, která by je naplňovala, což je často trápí, protože mají velkou potřebu být společensky prospěšní.

Ano, nadaní lidé často doplácí na to, že nejdou snadno zaškalkovat. A škalky jsou bohužel připravené i pro ty, kdo se podporou nadaných zabývají. Slychám, že to je elitářství. Proti tomu bych se ohradil. Nejde o to třídit děti na nadané a nenadané, ty první protežovat a ty druhé přehlížet. To by společnost jen rozdělovala. My to vnímáme tak, že je třeba podpořit jakýkoli talent, jakékoli

Nejde o to třídit děti na nadané a nenadané, ty první protežovat a ty druhé přehlížet. Je třeba podpořit jakýkoli talent, jakékoli dítě...

dítě. My rozumíme intelektovému nadání, a proto se zabýváme těmito dětmi, ale to neznamená, že si nepřejeme podporu pro všechny děti. Možná si někteří lidé myslí, že jakmile se pomáhá na jednom místě, ubírá se na jiném. Když například škola dává podporu nějakému talentovanému žákovi, rodiče jiných dětí se mohou domnívat, že to je na úkor jejich potomka. Ale to není hra s nulovým součtem – pokud jeden vyhrává, druhý nemusí prohrávat, existují i situace takzvané win-win, kdy vítězí oba, a podpora nadaných k nim podle mě patří.

LN Pokud škola o rozvoj nadání dbá, často se talentovanému žákovi snaží vytvořit prostor pro individuální práci. To naplní potřeby jeho intelektu, ale může ho to vyčlenit z kolektivu, nemyslíte?

Tady se dostáváme k otázce přípravy učitelů a jejich schopnosti ošetřit celou situaci harmonicky, vyváženě. Projevy nadání bohužel nejsou tak časté nebo zůstávají zatím poněkud stranou pozornosti a mnoho pedagogů není vybaveno pro práci s dětmi, které nějak vybočují, a to nejen svým nadáním, ale třeba i specifickým problémem. Učitelé v tomto ohledu zatím nemají dost zkušeností. Až se naučí pracovat s širším spektrem dětí, zharmonizuje se i vztah mezi individualizací výuky a socializací.

LN Intelektově nadané děti někdy učitele i spolužáky znervózňují, protože vše vědí lépe, dávají to najevo a dožadují se pozor-

nosti. Je to samozřejmě jen jeden z projevů nadání, ale někdy bývá interpretován jako nevychovanost nebo bezohlednost. Co s tím?

Je to vždy otázka interpretace, jak říkáte. Já jsem měl taky ve škole problémy. Pamatuji si třeba, že do hodiny ruského jazyka přišly na praxi studentky učitelství, díky čemuž se vytvořila uvolněnější atmosféra, a tak jsem se osmělil položit nějaké otázky. Vůbec ne proto, abych se učitelkám vysmíval nebo je chtěl provokovat a zkoušet. Opravdu jsem chtěl vědět, jaký je základ určitého slova nebo proč je v učebnici napsáno to a to, ale mně se zdá, že to má být jinak.

Učitelka, která tu hodinu pozorovala, mi pak vytkla, že jsem se choval nepatřičně a zbytečně jsem na sebe upozorňoval. Sovětská škola měla zkrátka tendenci učesat všechny stejným hřebelem. Ale moje maminka mě vždy nabádala, abych si nevytvářel své vzory podle průměru, abych se na průměr neohlížel. Říkala, že to je pro člověka a celou společnost nebezpečné.

Je důležité, aby vychovatelé skupinu, která jim byla svěřena, cíleně pozdvíhali a podporovali v ní růst kvalit. Jinak hrozí úpadek. Negativní vzorce jsou nakažlivé. Myslím, že jsou i někde zdokumentovány případy, kdy učitelé nainvéně doufali, že ctností ve skupině převládne nad chuligánstvím, ale stal se opak.

LN Máte i nějaké dobré vzpomínky na učitele?

Mám. V posledních dvou ročnících desetiletky jsem chodil do

To, co pomůže vysoce inteligentním dětem lépe fungovat a lépe se cítit, může být užitečné i pro všechny ostatní, pro celou společnost

matematické třídy, kde byla skvělá atmosféra. Měli jsme třídní učitelku s takovým až mateřským přístupem ke svým žákům (i když se její péče často projevovala spíše zvýšenou náročností než přímočarou laskavostí). Toho jsem si moc vážil.

Na vysoké škole jsem pak potkal hned několik inspirativních učitelů a dva z nich v mém životě sehráli zvláštní roli. Byli hned u začátku mého studia a vyučovali klíčové předměty, jeden algebru a druhý matematickou analýzu.

Lev Ševrin nás učil algebru, byl taky uznávaným metodikem, psal s kolegy učebnice pro střední školu. Jeho přednášky byly dokonalé, skvěle promyšlené, ukazoval nám klíčová místa, kde je potřeba zapřemýšlet, zbytek byl podle něj automatický, logicky vyplýval z věci. Uměl soustředit pozornost na to podstatné.

Druhý profesor, Vitalij Arestov, byl úplně jiný. Jako přednášející neměl takové zkušenosti, do-

Anton Tyutin

■ **Vystudoval matematiku** na Uralské státní univerzitě v Jekatěrinburgu.

■ **Od roku 2006** působí v RSJ Securities, nejprve jako finanční analytik, posléze jako vedoucí oddělení a člen představenstva.

■ **V roce 2014** vznikla Nadace RSJ podporující intelektově nadané děti, v níž je předsedou správní rady.

konce se asi ani moc dobře nepřipravoval. Ale rád sám vymýšlel vlastní důkazy. Učil nás jasnějšímu vidění podstaty jevů s pomocí lepšího filtrování jejich příčin. Tím si dost komplikoval život. Často to dopadlo tak, že během přednášky zabloudil ve svém výkladu, pak třeba na patnáct minut odešel a chodil po chodbě sem a tam. Tenkrát to vypadalo jako zmatek, ale zpětně oceňuji, že jsme mohli pozorovat, jak matematik pracuje na živo. Byla to vynikající škola.

Pamatuji si také, že se na fakultě často dost nestandardně zkoušelo. Některý profesor se vás třeba zeptal: „Chcete standardní úlohu, nebo zajímavou?“ A bylo věci cti požádat o tu druhou. Řešením pak student strávil čtyři hodiny a pořad nebyl u konce. Mohlo se i stát, že mu profesor povolil, aby přišel s řešením až druhý den. Byla to atmosféra kolegiální důvěry a společných výzev. Dalo mi to výstavbu do života, odvahu myslet do hloubky, jít do toho.

LN Přemýšlivé děti se od myšlení nedokážou odpoutat. Západní kultura obecně přisuzuje myšlení velkou hodnotu a v rámci péče o intelektově nadané děti je logicky také velmi akcentováno, ale třeba tradiční čínská nebo tibetská medicína vnímají příliš mnoho myšlenek jako zdroj nerovnováhy lidské bytosti. Pokud je harmonický vývoj intelektově nadaného dítěte předpokladem pro rozvoj jeho talentu, nemělo by se zacházet nějak opatrněji s jeho až nutkavou potřebou neustále přemýšlet?

To je zajímavý pohled na věc. Když to přirovnám ke stravování, kde jednoznačně víme, že přejídání je špatné, dodržování jisté diety, správného životního stylu, by se možná analogicky mělo aplikovat i na oblast myšlení. Je ale otázka, co je naopak nemyšlení, to bychom si museli definovat. Často právě ve chvílích, kdy jakoby nemyslím, když má mysl odpočívá třeba v přírodě nebo když si tlučám na piano, tak na něco důležitého přijdou. Je to myšlení, nebo nemyšlení?

Neurobiologické výzkumy ve vztahu k intelektovému nadání indikují, že mozek intelektově výjimečných lidí funguje jinak a rychleji a že je opravdu těžké ho vypnout. S tím souvisejí i další specifické znaky, jako je velká citlivost na smyslové podněty nebo zvýšená empatie.

Zkoumat tyto rysy a potřeby, které z nich vyplývají, může být velmi společensky přínosné. Ve vrcholovém sportu se také třeba vyvíjí určité techniky tréninku, práce s tělem, které pak slouží a pomáhají i amatérským sportovcům. Totéž platí i o nadání. To, co pomůže vysoce inteligentním dětem lépe fungovat a lépe se cítit, může být užitečné i pro všechny ostatní. Možná, že dalším skokem ve společenském vývoji je právě dokonalejší porozumění lidské kreativitě a podmínkám, za kterých se v člověku může rozvíjet.

Autorka je stálou spolupracovnicí LN